

УДК 336.74

MATERIAL SUPPORT UKRAINIANS: REALITIES & VECTORS OF IMPROVEMENT**МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ: РЕАЛІЇ ТА ВЕКТОРИ ПОКРАЩЕННЯ****Honchsrenko O.G. / Гончаренко О.Г.***d.e.s., prof. / д.э.н., проф.*

ORCID: 0000-0001-6410-4966

Kravchuk A.V. / Кравчук А.В.*d.e.s., prof. / д.э.н., проф.*

ORCID: 0000-0003-4624-3561

Donii N.E. / Доний Н.Е.*d. philos.s., prof. / д. филос.н., проф.*

ORCID: 0000-0001-7933-887X

*Academy of State Penitentiary Service, Chernigov, Honcha 34, 14005**Академия Государственной пенитенциарной службы, Чернигов, ул.Гонча 34, 14005*

Анотація. Досліджується питання інвестиційної активності населення з урахуванням рівня його матеріального забезпечення за регіональною ознакою. Констатовано, що диспропорційність рівня доходів населення за регіонами країни призводить різних підходів у сфері накопичення та споживання, що відображується у підвищенні рівня накопичення у регіонах з низьким рівнем доходів. Загальні темпи росту матеріального забезпечення населення свідчать про його недостатність для задоволення сучасних потреб і вимагає пошуку джерел його підвищення. Функціональна залежність між обсягами заощаджень населення, здійснення їх перетворення у депозити, при відповідному збільшенні доходів та розмірами споживання, дозволяє відзначити наявний потенціал для економічного розвитку країни через збільшення внутрішніх інвестиційних джерел.

Ключові слова: споживання, заощадження, депозити, інвестиції, заробітна плата.

Постановка проблеми. Одним з ключових напрямків сталого розвитку економічних процесів в Україні слід визначити підвищення рівня добробуту населення, а перш за все рівня його матеріального забезпечення. Безперечно добробут населення – це складне і багатоаспектне явище, яке детермінує розвиток через формування додаткових стимулів, або гальмує через певні обмеження, але має на меті забезпечити економічну активність людини для задоволення її потреб. Через пов'язаність з «пірамідою потреб» оцінювання добробуту необхідно здійснювати за багатьма критеріями, але на сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетним є матеріальне забезпечення, яке дозволить задовольнити усі потреби людини. Виходячи з цього постає питання яким чином можна знайти додаткові резерви для підвищення рівня матеріального забезпечення населення, не використовуючи загальноприйнятний інструментарій – підвищення мінімальної заробітної плати. Підвищення рівня якості розподілу наявних доходів на накопичення та споживання, а накопичення інвестувати задля отримання додаткового доходу дозволить населенню збільшити рівень задоволення потреб. Одним з базових напрямків інвестиційної активності населення є розміщення депозитів у банківських установах, але деформація рівня доходності населення у різних регіонах України призводить до диспропорції при їх розподілі, що і вимагає

вивчення, з метою формування залежності між параметрами рівня доходу і рівня накопичення населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначена проблема акумулює багато складових, тому для її вирішення були досліджені наукові роботи багатьох вітчизняних та іноземних вчених у різних спектрах її прояву. Так у сфері розвитку депозитних операцій було вивчено праці О.І.Береславської, Р.Корнилюка, С.В.Науменкової, Є.А.Носова; процедури перетворення заощаджень населення на інвестиції присвячені дослідження Я.В.Петренко, А.Я.Берегулі, А.М.Вдовиченко; формування сталого розвитку економічних процесів відображено у дослідженнях Н.Є.Доній, Л.П.Гуляєвої, В.В.Николишина. Відзначені та багато інших вчених приділяло увагу дослідженню питань забезпечення сталого розвитку економіки за рахунок підвищення рівня добробуту населення через його матеріальну складову, але проблеми деформації доходів населення залежно від регіонального розташування, структури розподілу доходів, зростання потреб все це вимагає подальшого наукового вивчення та обґрунтування.

Мета та завдання. *Мета статті* полягає в обґрунтуванні взаємозв'язку між рівнем матеріального забезпечення населення країни та його інвестиційною активністю з врахуванням регіональної специфіки. Виходячи з мети дослідження можна сформулювати наступні *завдання*: 1) на підставі ретроспективного аналізу статичних показників за 2013-2018рр., що характеризують рівень матеріального забезпечення населення країни взагалі та у регіональному розрізі відзначити характерні тенденції; 2) визначити залежність між рівнем доходів (за регіональною ознакою) населення та їх бажанням інвестувати у банківські депозити.

Виклад основного матеріалу. Вихідним параметром для забезпечення матеріального добробуту населення є категорія мінімальної заробітної плати, яка визначена у ст.3 Закону України «Про оплату праці», як «законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт)» та її розмір. Саме розмір мінімальної заробітної плати визначає стартові умови матеріального забезпечення (доходів) населення України. Слід відзначити, що до складу матеріального забезпечення (доходів) населення входить не лише заробітна плата, а й доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходи від продажу сільськогосподарської продукції, пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою, грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи, вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель, пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива, пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку, інші надходження, але безперечно саме вона займає найбільшу питому вагу. Існування ринку робочої сили, а відповідно попиту і пропозиції на неї призводить до збільшення рівня оплати праці залежно від рівня кваліфікації, вимог певної території, структури

виробництва, насиченості регіонального ринка працівниками, що призводить до формування показника середньої оплати праці та середнього доходу у певному регіоні. Для визначення залежності між розміром мінімальної заробітної плати та середньої заробітної плати на території України наведемо наступний рис.1.

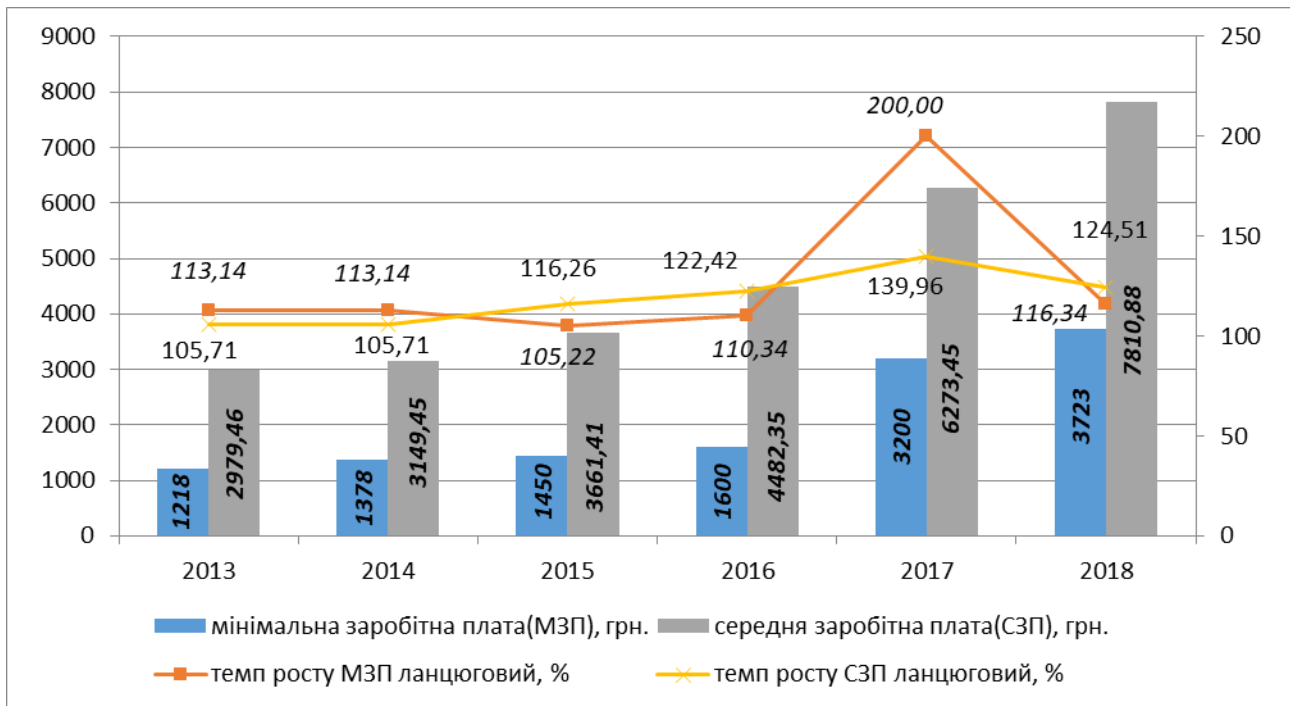

Рис.1. Тенденції зміни мінімальної та середньої заробітної плати за 2013-2018р. в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними [11].

За даними видно, що темп росту мінімальної заробітної плати за період 2013-2018 рр. становить від 113,14% до 116,34%, або у абсолютному розмірі від 1218 грн. до 3723 грн., що свідчить збільшення на 2505 грн. за шість років. При тому темп зростання середньої заробітної плати за аналогічний період становить від 105,71% до 124,51%, або від 2979,46 грн. до 7810,88 грн., що становить абсолютний приріст за шість років 4831,42 грн. Відрив у темпах росту середньої заробітної плати від мінімальної починає спостерігатися лише у 2018 р., що є негативною тенденцією для формування та розвитку економічних процесів в країні та свідчить про низький рівень матеріального забезпечення населення, оскільки працівники, що отримують мінімальну заробітну плату мають більші темпи її зростання ніж працівники, які виконують більш складну роботу та мають відповідно більш високий розмір оплати праці. Такий підхід до формування рівня матеріального забезпечення працівників призводить до деформації у пріоритетах щодо вибору спеціальності та виконання роботи на більш складних посадах, що у свою чергу стимулює відтік кваліфікованих кадрів за кордон.

На підставі вище відзначеного доцільним здається розглянути динаміку зміни загальних доходів населення порівняно з середньою заробітною платою для виявлення розміру маржі з метою визначення інвестиційного потенціалу населення, що призведе до росту його матеріального забезпечення (рис.2).

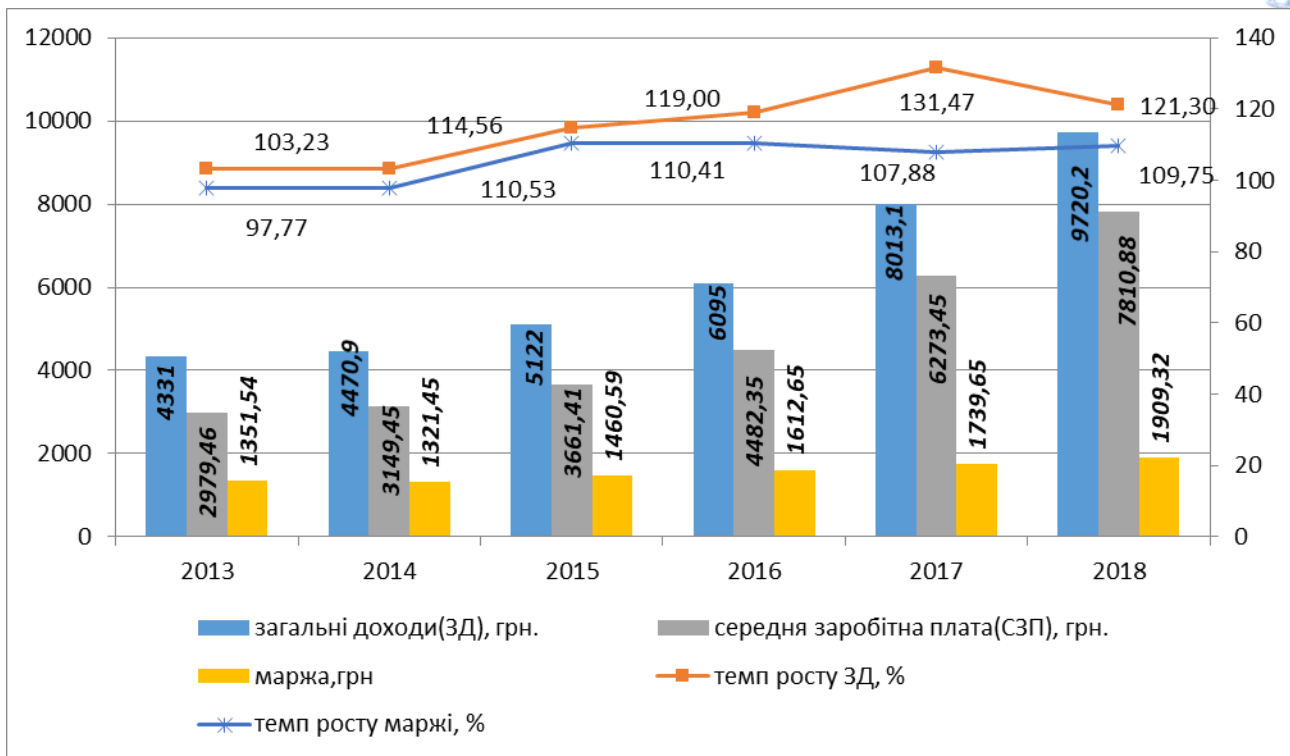

Рис.2. Співвідношення між доходами населення та розміром середньої заробітної плати за 2013-2018рр. в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними [11].

Маржа між розміром мінімальної заробітної плати та середньою заробітної платою становить за 2013-2018 рр. від 1351,54 грн. до 1909,32 грн. відповідно по роках, що свідчить про незначний розрив між цими показниками. Відповідно до цієї тенденції можна стверджувати, що рівень матеріального забезпечення населення щорічно не зважаючи на показники абсолютного зростання фактично знижується і розмір маржі не може забезпечити сталого стимулювання накопичення. Одним з суттєвих факторів деформації розміру маржі є співвідношення між показниками споживання та накопиченням населення країні (рис.3).

За період 2013-2018 рр. максимальний рівень накопичення спостерігається у 2018 р. та становить 15% від загального розміру доходів, а мінімальний у 2015 р. – 3%. Такі коливання пояснюється низьким рівнем доходів, що не дозволяє покривати поточні потреби населення, підвищенням вартості комунальних послуг, цін на товари, реформування системи охорони здоров'я. Враховуючи наявні економічні ризики та середній вік населення країни 40,4 роки, а також середню тривалість життя 66 років у чоловіків та 76 у жінок, за формування більш-менш сприятливих обставин населення починає накопичувати для уникнення неплатоспроможності за необхідності оплачувати лікування, оскільки за даними МОЗУ основною причиною смертності в Україні є хвороби системи кровообігу (66%) та новоутворень (6%). Іншим фактором стимулювання накопичень є поступове відновлення довіри населення до банківської системи. Мінімальний рівень накопичень 3% припадає на 2015 р. у якому відбуваються активні процеси ліквідації банків та неповернення

депозитних вкладів населення, так починаючи з 2014 р. НБУ визнає неплатоспроможними 94 банківські установи, що суттєво підірвало довіру населення до розміщення депозитів. Якщо відзначити загальні тенденції формування депозитів населенням України за 2013-2018 рр., то мінімальний рівень їх розміщення припадає на 2014-2015 рр. та становить 418135 млн. і 410895 млн.грн. відповідно (рис.4).

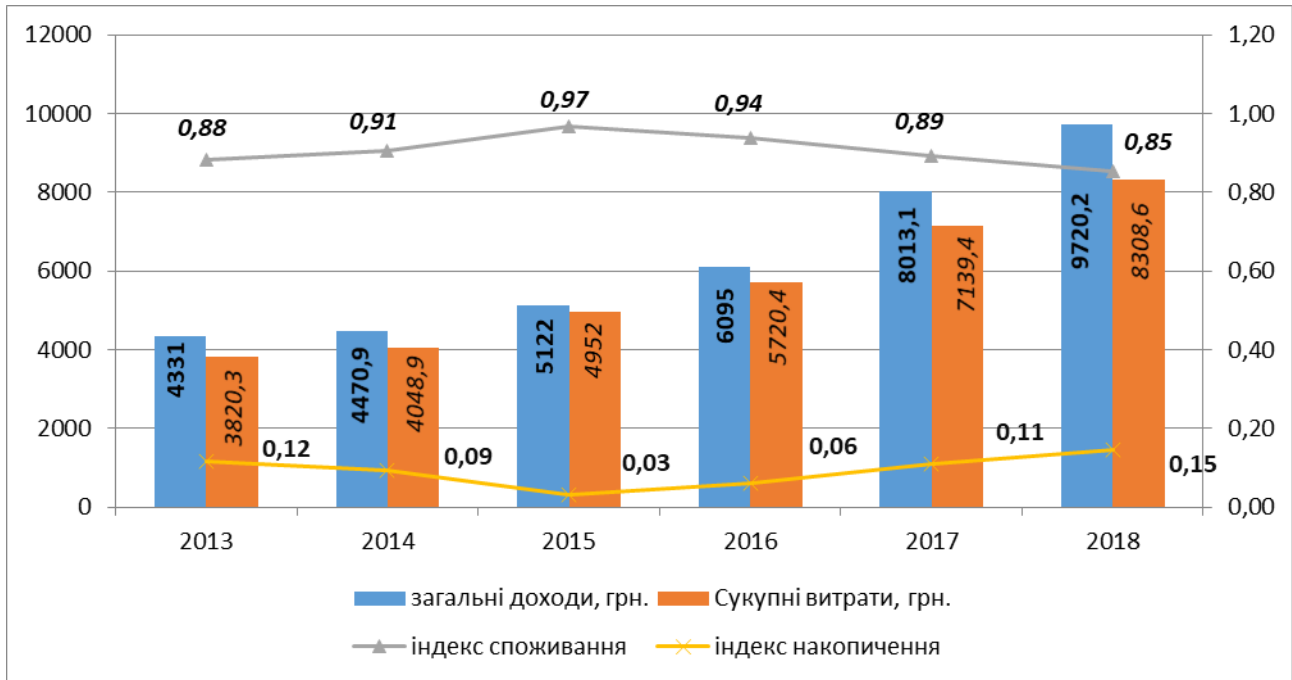

Рис.3. Функціональна залежність між індексами накопичення та споживання за 2013-2018р. в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними [11].

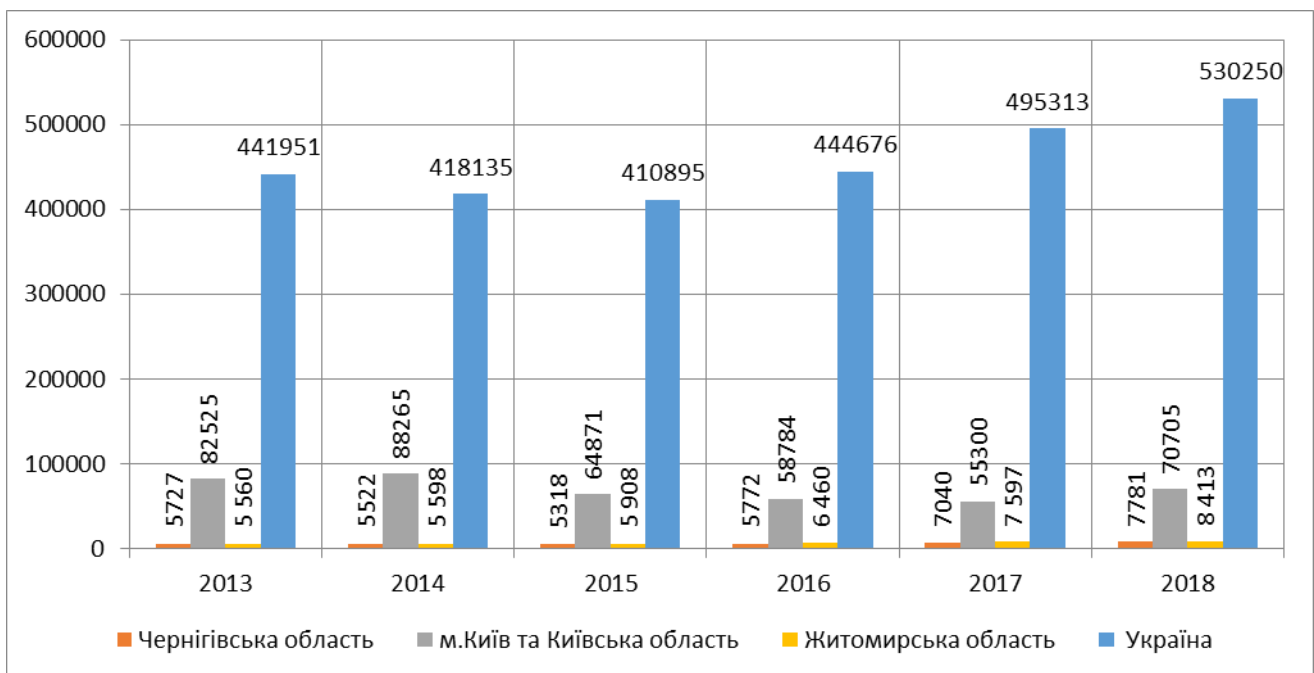

Рис.4. Динаміка зміни обсягів депозитів за рандомними областями та в Україні за 2013-2018р. в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними [11].

Слід відзначити дві системні ознаки за наведеними даними. По-перше, населення областей з нижчими доходами та середніми заробітними платами формує депозити у більших розмірах, ніж населення з більш забезпечених областей, по-друге, починаючи з 2017 р. відбувається стрімке зростання депозитної активності до 495313 млн.грн. у 2017 р. та до 530250 млн.грн. у 2018 р., оскільки низькі доходи стимулюють населення шукати додаткові джерела доходів для забезпечення потреб. Таким чином рівень депозитної активності зміщується у напрямку областей з низькими доходами, які стимулюють населення до збереження та накопичення (рис.5).

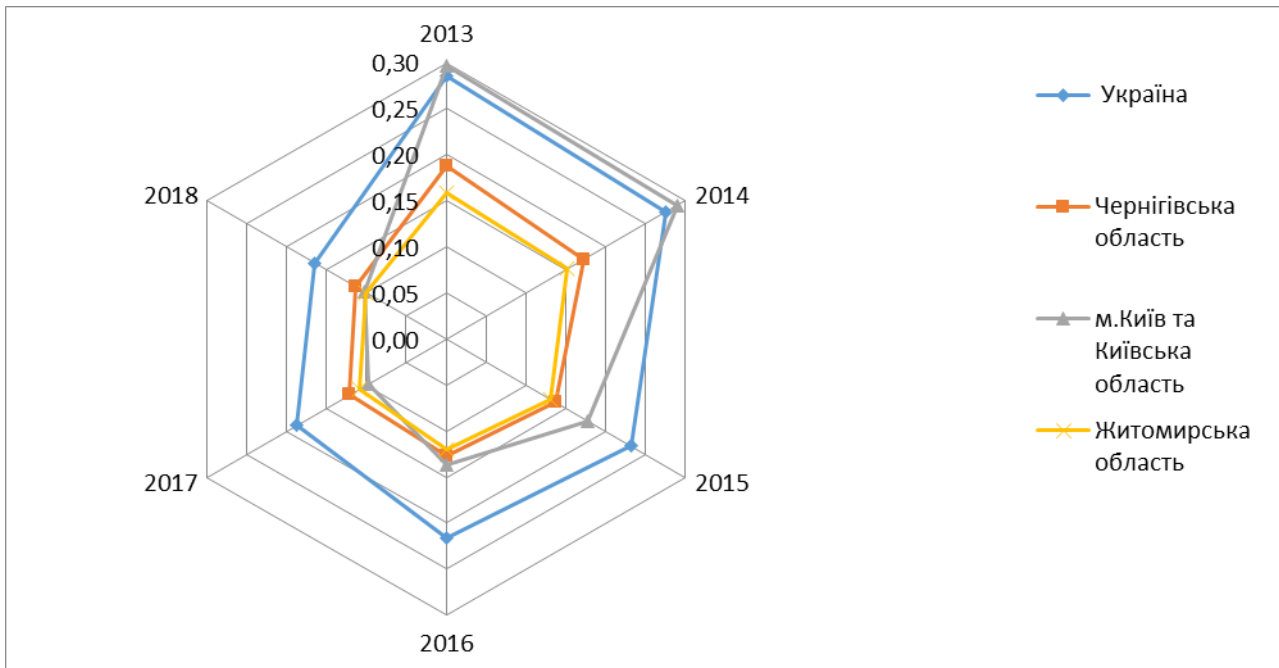

Рис.5. Графічне відображення рівня депозитної активності за рандомними областями та в Україні за 2013-2018р. в Україні

Джерело: авторська розробка.

На підставі отриманої інформації та виявленої залежності доцільним є формування модельної залежності між параметрами росту споживчих цін, загальних доходів населення та депозитної активності.

Таблиця 1

Вхідні дані для побудови моделі регресії

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальний рівень доходів	4331	4470,9	5122	6095	8013,1	9720,2
Індекс споживчих цін	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8
Індекс росту середньої заробітної плати	102,1	105,71	116,26	122,42	139,96	124,51
Індекс депозитної активності	0,29	0,28	0,23	0,22	0,19	0,16

Джерело: авторська розробка.

Визначимо вектор оцінок коефіцієнтів регресії відповідно до методу найменших квадратів та отримаємо $s = (X^T X)^{-1} X^T Y$

Визначимо обернену матрицю $(X^T X)^{-1}$

$$(X^T X)^{-1} = \begin{vmatrix} 1375,771 & -1,058 & -6,081 & -2216,967 \\ -1,058 & 0,00163 & 0,00415 & 1,559 \\ -6,081 & 0,00415 & 0,0274 & 9,796 \\ -2216,967 & 1,559 & 9,796 & 3646,817 \end{vmatrix}$$

Вектор оцінки коефіцієнтів регресії

$$Y(X) = \begin{vmatrix} 81,663 & -0,179 & 0,61 & -1,305 \\ -0,179 & 0,000995 & -0,000948 & 0,00171 \\ 0,61 & -0,000948 & 0,0112 & -0,0179 \\ -1,305 & 0,00171 & -0,0179 & 0,0317 \end{vmatrix} \cdot \begin{vmatrix} 37752,2 \\ 4391108,94 \\ 4588223,137 \\ 3913631,324 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -9307,93 \\ -28,472 \\ 43,623 \\ 135,282 \end{vmatrix}$$

Рівняння регресії

$$Y = -9307.9296 - 28.4719X_1 + 43.6229X_2 + 135.2815X_3 \quad (1)$$

Отже, за результатами отриманого рівняння множинної регресії можна інтерпретувати параметри моделі та підтвердити гіпотезу щодо взаємозалежності загальних доходів, індексу росту цін, середньої заробітної плати та депозитної активності населення. Збільшення індексу росту цін на 1 призводить до зниження рівня доходів населення на 28,472; збільшення середньої заробітної плати населення призводить до збільшення доходів на 43,623; збільшення депозитної активності призводить до збільшення доходів населення на 135,282.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, слід зазначити, що матеріальне забезпечення населення є одним з ключових аспектів забезпечення сталості економічних процесів в Україні. Диспропорція між рівнем доходів населення у різних регіонах призводить до деформації співвідношення між споживанням і накопиченням, коли населення регіонів з низьким рівнем доходів спрямовує вектор на збереження і накопичення, що дедалі гальмує економічний розвиток у цих регіонах за рахунок зниження споживання. Проте, зростання цін нівелює бажання населення накопичувати кошти, оскільки витрати на споживання постійно зростають не за рахунок зростання потреб, а рахунок цінового фактору. Актуальність цього дослідження зумовлюється необхідністю підвищення рівня матеріального забезпечення населення, що призведе до позитивних зрушень за усіма ланками економічного розвитку.

Вважаємо, що за даних обставин векторами підвищення рівня матеріального забезпечення населення є таке: державний контроль у сфері ціноутворення, що призведе до зрозумілого ціноутворення та відповідно не стресового споживання товарів; забезпечення гарантій щодо повернення депозитів населенню, навіть за умови визнання банку неплатоспроможним; скасування оподаткування доходів за депозитами, що призведе до збільшення депозитної маси та зростання доходів населення, які потім знову будуть повертатися в систему економічних відносин у якості споживання, або подальшого розміщення депозитів.

Подальші наукові дослідження в цій сфері нададуть можливість більш ефективно розглянути перспективні методи для підвищення матеріального забезпечення населення через формування системних підходів у формуванні доходів та визначенні мінімальної заробітної як індикатора стартових умов для матеріального добробуту населення країни.

Література

1. Береславська, О. І. Девальвація гривні та спричинені нею виклики для України / О. І. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2015. – №2. – С. 26-33.
2. Берегуля А.Я. Довгострокові та короткострокові ощадні мотиви населення / А.Я. Берегуля // Науковий вісник – Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – 2006. – №10 (30). – С.104-114.
3. Вдовиченко А.М. Визначення детермінантів заощаджень та споживання населення України на основі емпіричного дослідження / А.М. Вдовиченко // Економіка України. – 2009. – № 9 (574). – С. 40–52
4. Корнилюк, Р. Аналітичний огляд банків України [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк. – Режим доступу: <http://bankografo.com/>
5. Науменкова, С. В. Підвищення доступності фінансових послуг: актуальні питання регуляторної практики / С. В. Науменкова // Фінанси України. – 2013. – №10. – С. 20-33.
6. Николишин, В.В., Доній, Н.Є. Орієнтири для фінансової системи України в координатах філософії “sustainable development”» / В.В. Николишин, Н.Є. Доній // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. – 2018. – Вип.№ 4. – С.23-30.
7. Носова, Є. А. Заощадження домогосподарств як джерело інвестиційних ресурсів в Україні / Є. А. Носова // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – №2 (167). – С. 73-80.
8. Петренко Я.В. Роль и место мотивов сберегательной деятельности домохозяйств в развитии процессов инвестирования в транзитивной экономике / Я.В. Петренко // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – 2006. – Т. 3, Випуск 211. – С. 649-657.
9. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References:

1. Bereslavska, O. I. (2015). Devaluaciya hryvni ta sprychyneni neyu vyklyky dlya Ukrayiny [Visnyk Nacionalnogo banku Ukrayiny]. issue 2, pp. 26-33.
2. Beregulya A.Ya. (2006). Dvoghostrokovi ta korotkostrokovi oshhadni motyvy naseleण्या [Naukovyj visnyk – Odeskyj derzhavnyj ekonomichnyj universytet. Vseukrayinska asociaciya molodykh naukovciv], issue 10(30), pp.104-114.
3. Vdovychenko A.M. (2009). Vyznachennya determinantiv zaoshhadzhen ta spozhyvannya naseleण्या Ukrayiny na osnovi empirychnogo doslidzhennya [Ekonomika Ukrayiny], issue 9(574), pp. 40–52
4. Kornilyuk R. Analitichnyj oglyad bankiv Ukrayiny` [Elektronnyj resurs] Rezhym dostupu: <http://bankografo.com/>
5. Naumenkova, S. V. (2013) Pidvyshhennya dostupnosti finansovykh poslug: aktualni pytannya regulyatornoyi praktyky [Finansy Ukrayiny]], issue 10, pp. 20-33.
7. Nykolyshyn V.V., Donij N.Ye. (2018) Oriyentyry dlya finansovoyi systemy Ukrayiny v koordynatax filosofiyi “sustainable development”» [Visnyk Akademiyi praci, socialnykh vidnosyn i turyzmu], issue 4, pp.23-30
6. Nosova, Ye. A. (2015) Zaoshhadzhennya domogospodarstv yak dzherelo investycijnykh

resursiv v Ukrayini [Visnyk Kyyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika], issue 2(167), pp. 73-80.

8.Petrenko Ya.V.(2006) Rol y mesto motyvov sberegatelnoj deyatel'nosti domoxozyajstv v razvytyy processov ynvestyrovanyya v tranzytyvnoj ekonomy`ke [Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. Zbirnyk naukovyx pracz], issue 211, pp. 649-657

9. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`. - Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Abstract. *The question of investment activity of the population is investigated taking into account the level of its financial support on a regional basis. It is noted that the disparity in the level of incomes of the population in the regions of the country leads to different approaches in the sphere of accumulation and consumption, which is reflected in the increase in the level of accumulation in the low-income regions. The overall rate of growth of the financial support of the population testifies to its insufficiency to meet the modern needs and requires finding the sources of its increase. Functional dependence between the amount of savings of the population, their transformation into deposits, with corresponding increase of incomes and the size of consumption, allows to mark the existing potential for economic development of the country through the increase of internal investment sources.*

Keywords: *consumption, savings, deposits, investments, wages.*

Статья отправлена: 24.09.2019 г.

© Гончаренко О.Г., Кравчук Г.В., Доній Н.Є.